

Sporttal a környezetvédelemért

Az uniós csatlakozás megnyitotta, majd felerősítette, illetve tovább gazdagítja a sport és a környezetvédelem kölcsönhatását, kapcsolódó területeit. Az uniós jogi háttér, majd a hazai szabályozás alakulásának bemutatása után néhány követendő példát mutatunk be.

Az Európai Közösség külön nem rendelkezett – még a Római Szerződésben (1957) sem – közös környezetvédelmi politikáról. A tagállamok gazdasági fejlődésével együtt járó ipari növekedés, az emelkedő energia-felhasználás azonban robbanásszerű környezetkárosítást okozott. Az uniós területek szakértői a hetvenes években már azt a következtetést vonták le, hogy a romlást csak közösségi rendszabályokkal, közös politikával lehet megállítani, ellensúlyozni, megelőzni. Az első akcióprogramot 1973-ban, a következőt 1977-ben indították el az illetékes fórumok.

Az 1983-ban meghirdetett akcióprogram már határozott, jól körülírt közösségi politikai célokat tartalmazott. Ez a program a megelőzést tette az első helyre, a károk orvoslását a másodikra. (Horváth, 2002)

Az Egységes Okmány (1986) a Római Szerződést kiegészítette a környezet védelmét szolgáló cikkekkel. Megjelentek a közös szabályozók, például a levegő, a víz szennyezettségére vonatkozó közös normák, határértékek. Az okmány 25. cikke rendelkezett a környezet és az emberi egészség védéséről, valamint a természeti erőforrások körültekintő felhasználásáról. Uniós irányelvként fogadta el az Európai Közösség a környezet minőségének megőrzését. (Horváth, 2002)

Az irányelv figyelembevételével készült el az Európai Tanács Európai Sportchartája, amelyet a Magyar Országgyűlés 1991-ben ratifikált. 2001-ben ismét megjelent az Európai Tanács módosított sportchartája, amelynek 10. cikkelye a következőket tartalmazza: „Az emberek fizikai, társadalmi és lelki jó közérzetének biztosítása és erősítése generációkon át azt igény-

li, hogy sporttevékenységüket – főként a szabadtéren és a vizeken – összehangolják bolygónk korlátozott lehetőségeivel, a környezet fenntartásának, védelmének és kiegyensúlyozott használatának alapelveit, így különösen:

- a sportlétesítmények tervezése és építésénél figyelembe kell venni a természet és a környezet értékeit;

- a sportszervezeteknek támogatni és ösztönözni kell a természet és a környezet megóvására irányuló törekvéseket;

- a természetvédelem érdekében fejleszteni kell az emberek ismereteit a sport és a környezetvédelem kapcsolatáról.” (Nádori és Bányai, 2003)

A Maastricht szerződés (1993) a közösségi politikák közé sorolta a környezet védelmének célkitűzéseit és alapelveként fogadta el a fenntartható fejlődésről szóló koncepciót. Ennek megfelelően minden területen, így a sportban is, tekintettel kell lenni a sporttevékenység környezeti hatásaira. Nem véletlenül büntették meg tehát a norvég hatóságok a lillehammeri téli olimpiai játékok (1994) szervezőit a feleslegesen kivágott fák miatt.

A környezetvédelem fontos szerepet játszik az unió közösségi politikájában. Ennek megfelelően az unió környezetvédelmi jogszabályokat hagy jóvá, ugyanakkor felügyeli a tagállamok környezetvédelmi tevékenységeit. Említést érdemel az unió ötödik környezetvédelmi akcióprogramja (1992–2000), amelynek a középpontjában a fenntartható fejlődés feltételei szerepeltek. Ebben a sport a szennyezés, környezetkárosítás elleni küzdelem propagálásában kapott feladatot. Ezzel a környezetvédelem az ágazati politikában együttesen megoldandó feladattá vált.

A hatodik környezetvédelmi akcióprogram (2001–2010) négy prioritási területet határozott meg:

- éghajlatváltozás;
- természet és biológiai változatosság;
- környezet és egészség;
- természeti erőforrások és hulladék.

A sport közreműködéséhez mindennek előtt a környezet és egészség, valamint a hulladék szelektív kezelése terén lehet kapcsolódást, feladatot találni. A célok, programok finanszírozását közösségi források támogatják. A Kohéziós Alap költségvetésének felét például környezetvédelmi beruházásokra fordítják. 2000–2006 között Görögország, Írország, Portugália, Spanyolország számára mintegy 9 milliárd euró támogatás jutott. (Horváth, 2002)

A sportminiszterek 2000 szeptemberében rendezett konferenciáján Pozsonyban a határozatok között található – 'Tiszta és egészséges sportért' címmel – a sport és környezetvédelem kapcsolatának fontosságát kiemelő 5. határozat is.

A környezetvédelem fontosságát erősíti tovább az Európai Tanács „Szerződés egy európai alkotmány létrehozásáról” szülő tervezete, melyet a bizottság az Európai Tanács 2003. június 20-i thesszalóniki ülésére terjesztett elő. (Constitution for Europe, 2003) Ebben a környezetvédelem az uniós és a tagállamok megosztott hatáskörébe került (I. rész, 1B cikk).

A szolidaritásról szóló címben pedig ez áll: „A magas színvonalú környezetvédelmet és a környezet minőségének javítását integrálni kell az uniós politikákba, és a fenntartható fejlődéssel összhangban biztosítani kell megvalósulásukat.” (II.37. cikk):

Az alapszerződés tervezetben markánsan jelentkeznek a környezetpolitikai célok (III.129. cikk):

- a környezet minőségének megőrzése, védelme és javítás;
- az emberi egészség védelme;
- a természeti erőforrások körütekintő és ésszerű hasznosítása;
- a regionális és világméretű környezeti problémák leküzdése;
- a „szennyező fizet” elvének alkalmazása.

A célok elérése érdekében megteendő intézkedéseket európai törvény vagy kerettörvény állapítja meg – a III.130. cikke értelmében. (Constitution for Europe, 2003)

Holland és német példa

Az uniós környezetvédelmi akciók erősen befolyásolták a tagállamokat. Két példát részletesen is bemutatunk. Jól nyomon követhető a környezetvédelem és a sport kapcsolódása a holland kormányzati struktúrában. Az 1996-ban kiadott kormányzati sportprogramot az Egészségügyi Jóléti és Sportminisztérium a következő ajánlással bocsátotta útjára: a kormány sportfejlesztési elképzeléseiben az ágazatok közötti együttműködés fontos szerepet kapott, a sportpolitikát a kormány ágazatközi politikának fogja fel. A holland ágazatközi sportprogramban a sport és környezetvédelem kapcsolódása sportterek, pályák, játzóterek tisztaságának megőrzésében, továbbá új, szabad terek átengedésében jelentkezett 1996–2000 között.

A Német Sportszövetség (DSB) 1982-ben adott ki egy dokumentumot 'Környezetpolitikai irányelvek' címmel. Ebben ösztönzik a sportági szövetségek vezetőit, hogy vegyenek részt a környezetvédelmet érintő kormányzati és törvényelőkészítő munkában. 1985-től információs bulletint ad ki a DSB 'A sport védi a környezetet' címmel, pontosabban szlogennel. 1985-től, az irányelveknek megfelelően, sport és környezetvédelmi bizottságok működnek a szövetségi tagállamok sportszövetségeiben.

1990-ben 'Sport és környezet' címmel közös kézikönyvet adott ki a Német Környezetvédelmi Minisztérium, a Német Sportszövetség és a Német Természetvédelmi Kör, hogy módszertani segítséget adjanak a sportolók és sportszervezetek környezetvédelmi tevékenységéhez. (Schemel, 1990)

A hazai helyzet az uniós tagállamokhoz képest fáziskésésben van a sport és a környezetvédelem terén. Az „1995. Évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól” nem tartalmaz sportra utaló passzust. (1995. Évi LIII. tv., 1996) A

sportról szóló 2004 évi törvény mindössze a preambulumban említi meg a testnevelés és a sport, valamint a környezet és a természetvédelem összehangolásának igényét. Nincs a tárcáknak tisztázott ágazatközi programja a sport és a környezetvédelem kölcsönösen elismert fontosságának alátámasztására, a sport környezetszennyező, károsító hatásának mérséklésére. A környezetvédelemről szóló törvény, a természetvédelmet érintő kormányprogramok egyelőre mellőzik a környezettudatos nevelés sport által felkínált lehetőségeit. A MOB kivételével a sportszövetségek sem mutatnak érdeklődést a téma iránt. Nincs a Nemzeti Sportszövetségnek sem környezetvédelmi koncepciója.

Szennyezi-e a sport a környezetet?

Előfordul-e környezetkárosítás sport révén? Ez joggal felmerülő kérdés, amelyre választ kell adnunk. A korrekt válasz megadáshoz természetesen korrekt vizsgálatokra van szükség. Ezekről még nem tudunk beszámolni, bár a MOB Környezetvédelmi Bizottságának ezen a téren van biztató kezdeményezése. Hiányosak, esetlegesen a hazai beszámolók, a környezet és a sport kölcsönhatásáról. Nincsenek összegyűjtött, rendezett, hazai tapasztalatok. Ezt a hiányt az érintett minisztériumok, civil szervezetek együttműködése képes csak megszüntetni. Beszélhetünk-e a sport és a környezet kedvezőtlen kölcsönhatásáról? Sajnos igen. Sőt, hazánkban romló tendenciájú a sport kedvezőtlen hatása a környezetre. Miért?

Új sportágak, új sporttevékenységfajták jelentek meg és váltak népszerűvé hazánkban az utóbbi évtizedekben: szörf, vízisí, sárkányrepülés, hegyi kerékpározás, motorkerékpározás, autós terepversenyek, sziklamászás, tereplovaglás, baseball, golf, rögbi stb. Ötven évvel ezelőtt öt vízi versenysportágat üztek, ma 15-ben versenyeznek. A szabadidős terepsportból négy volt ismert, ma 38–40-féle szabadidős tevékenységnek hódolnak fiatalok, öregek. (Schemel, 1990)

Növekvőben van a természeti környezetre ható terhelés. Egy német felmérés

szerint 1976-hoz képest 1989-ben 900 ezer hegyi kerékpározóval, 360 ezer egyesületi sízóval, 250 ezer sporthorgással, 170 ezer lovassal, 10 ezer sárkányrepülővel, 200 ezer kemping sátorhellyel több volt.

Növekszik az igény a szabadtéri sportok iránt. Erősödik a hazai és nemzetközi autós turizmus, a csoportos kirándulás. Az emberek új táborhelyeket keresnek, elsősorban csendes erdőben. Szaporodnak a zöld területeken a sátorhelyek, lakókocsik.

A sípályák kijelölése, síliftek, menedékházak építése, végül a városi lakókörnyezet terjedése a védelemre szoruló területekre zöld mezőt von el, és az egykori rét, erdő szennyezetté válhat.

Az említett változások rontják, zavarják a madarak, halak, hüllők, vadon élő állatok létfeltételeit, a természet nyugalma, a reprodukciós folyamatot. Megnő a növények, fák, bokrok veszélyeztetettsége is. Kijelenthető tehát, amennyiben a sport és a környezet viszonyában nem következik be jelentős változás, a sport továbbra is szennyező, károsító hatást gyakorol a környezetre, megengedhetetlenül. (Nádori, 2003b)

Hazai jó példák – uniós biztatás

Vannak ugyanakkor biztató kezdeményezések az iskolai testnevelés és a környezetismeret szorosabb kapcsolatának kiépítésére. Eredményes tevékenységet folytat a MOB Környezetvédelmi Bizottsága, amely nemrégén adta ki „Sport és környezetvédelem” címmel a bizottság munkájáról szóló beszámolót.

Biztató az is, hogy a „Nevelés sport révén, 2004. Európai Év” (EYES) keretében országsszerte rendeznek sporteseményeket. (The European ..., 2003) Figyelemre méltó például a francia sportminiszter, *Francois Lamour* kezdeményezése: „Bouge ton corpmuscle ta tete” (Mozgassd a tested – izmosítsd a fejed.) Ennek keretében a francia sportvezető megszólította az uniós tagállamokat, a tíz új belépőt is. Bejelentette, hogy a minisztériumok között együttműködés jön létre az Európai Unió céljainak sikeres teljesítésére. (Bouge ton corp...,

2004) A párizsi testnevelési és sportintézetben (INSEP) megtartott konferencián részt vett *Viviane Reding*, az Európai Bizottság sportért felelős biztosa is, aki bejelentette: mintegy 200 EYES konferencia népszerűsíti Európában a sporttal is az iskolai testnevelést.

Számos nagy sporteseményen – Euro 2004, Labdarúgó EB, Portugália, Olimpiai Játékok, Athén, stb. népszerűsíti az Európai Évet *Amélie Mauresmo*, francia teniszcsillag, *Marc Girardelli*, luxemburgi sífenómén, *Rosa Mota*, portugál maratonfutó, olimpiai bajnok 1998-ban és *Kulcsár Győző*, magyar vívólegenda.

A környezetvédelemről szóló 1995. évi LIII. törvény 54. §. (2) bekezdése szerint a környezeti ismeretek terjesztése és fejlesztése elsősorban állami és önkormányzati feladat. A környezettudatos nevelés azonban anyagi forrásokat igényel. Például a környezetvédelmi védnökséggel együttjáró tevékenységhez műanyag zsákok, kesztyűk kellenek. A hulladék elszállítása, főként a veszélyes hulladékké, további költségeket jelent.

Eddig különböző, esetlegesen elnyerhető pályázatok révén lehetett a felmerülő költségeket fedezni. A megoldást az önkormányzathoz telepített költségfedezet jelentené. Ezt megközelítő pontossággal meg lehet határozni. Források nélkül a törvény által sugallt környezettudatos nevelés hatékonysága alacsony lesz.

Az 54. § előírja, hogy a miniszter környezeti nevelési, képzési programot készít, amelyben összefoglalja az iskolán kívüli környezeti oktatás, képzés, továbbképzés és ismeretterjesztés környezetvédelmi ismereteit, valamint az öntevékeny közművelődés, a környezeti tudatosság fejlesztésének irányelveit. A törvény által előírtak sikeres végrehajtásához több ágazat – oktatási, egészségügyi, ifjúsági és sport – együttműködésére van szükség, a

feladatok természetének megfelelően.

„2004 – Európai Év” céljai ösztönözték Tapolca Város Önkormányzatának vezetőit, pedagógusait, sportkedvelő polgárait. 2004 áprilisában a Batsányi János Általános Iskola közreműködésével, konferenciát rendeztek „Sport és környezetvédelem” címmel. A konferencián a város általános iskoláinak igazgatói számoltak be az intézmények környezetvédelmi akcióiról, a tanulók kezdeményezéseiről.

„A sport védi a környezetet” gondolatához kapcsolódóan a hetedikes fiúk, lányok rajzversenyen is részt vettek. A csaknem száz pályaműből hét különösen eredeti alkotást ítélte a zsűri díjazásra méltónak.

„Környezetvédelem, Sport” címmel regionális konferenciát rendezett Fejér Megye Közgyűlésének ifjúsági és sport bizottsága a Velence-tavi Vízi Sportiskola és

Szabadidőközpontban. A hazai előadók mellett Göttingen (Németország) képviselői is ismertették környezetvédelmi elképzeléseiket.

A Velencei-tavon tartott gyakorlati bemutatók példát adtak arra, hogyan kell a víz tisztaságára, a vízi

szárnyasok nyugalmaára figyelni miközben vidáman sportolunk.

Irodalom

1995. évi LIII. tv. *A környezet védelmének általános szabályairól.* (1996) Magyar Országgyűlés.

A sportról szóló 2004. évi I. tv., *Önkormányzati képviselők közlönye.*

Bouge ton corp – muscle ta tete. (2004) Conference, L' Education par sport, INSEP, Paris.

Constitution for Europe. (2003) European Council meeting, Thessaloniki.

Horváth Zoltán (2002): *Kézikönyv az Európai Unióról.* Magyar Országgyűlés.

Nádori László – Bátorvi Viola (2003): *Európai Unió és a sport.* Dialog Campus.

Nádori László (2003): *Az Európai Unió kihívásai a sportban.* Előadás, GYISM Konferencia.

Nádori László (2003): Az uniós csatlakozás fő jellemzői a sportban. *Sporttudományi Szemle*, 1.

Növekvőben van a természeti környezetre ható terhelés. Egy német felmérés szerint 1976-hoz képest 1989-ben 900 ezer hegyi kerékpározóval, 360 ezer egyesületi sízővel, 250 ezer sporthorgásszal, 170 ezer lovassal, 10 ezer sárkányrepülővel, 200 ezer kemping sátorhellyel több volt.

Schemel, Hans-Joachim – Erbguth, Willfried (1990): *Handbuch Sport und Umwelt*. Meyer und Meyer Verlag, Aachen.

Sport és környezetvédelem. (2004) MOB Környezetvédelmi Bizottsága.

The European Year of Education Through Sport (EYES). (2003) European Commission, EU Institutions Press releases.

Nádori László

Sportmenedzsment Tanszék, Testnevelési és Sporttudományi Kar, Semmelweis Egyetem

Művészet-e a tanítás?

Koncepció és ismeretanyag a Budapest Kortárstánc Főiskolán

A kortárstánc alapfokú és középfokú képzési programjának 1998-as bevezetése után az országgyűlés 2004. június 14-én kodifikálta a felsőfokú hivatásos kortárstánc művész, koreográfus és pedagógus képzés programját és az e program alapján beinduló Budapest Kortárstánc Főiskolát.

A mikor másfél évtizede először mérészkedtünk átgondolni, milyen hivatásos táncművészeket szeretnénk nevelni és hogyan, nem a rendelkezésünkre álló eszközökből és lehetőségekből indultunk ki, hanem a legáltalánosabb célok felől közelítettünk a realitások felé. Ennek megfelelően iskolánk romantikusra, idealisztikusra sikeredett. Erkölcsi, etikai, esztétikai eszmék inkarnálására képes, tökéletes „kulturhérosok” képzését tűztük célul.

Ez a reflektálatlan maximalizmus termékenynek bizonyult. Az első évtized iskoláit megterhelte a túlzott elvárás, de néhányan már közülük is képesek voltak inspirációt meríteni az éteri célokból. Mára, azt hiszem nálunk – a maga szintjén – minden iskolás célnak tekinti a küldetéses művészi hivatás megközelítését.

Az iskola célja az volt és maradt, hogy az innen kikerülő művészek katarzishoz, megtisztuláshoz segítsék a közönség közösségét.

A Budapest Tánciskola pedagógiai koncepciójának lényege a személyiségformálás központba állítása. Ennek oka nem ideologikus, hanem tapasztalati. Pedagógiai gyakorlatom – inkább szerencsére, mint sajnos – izzadságos tánctermin küzdelmeken alapul. Kudarckerülő lévén hamar tapasztaltam, hogy az átadni kívánt mozgásanyag befogadása a személyiség mélyrétegeit érinti. A személyiség tudatos és tudat-

tan, érzelmi és szellemi, kontrollált és „öszönös”, intellektuális és érzéki rétegeinek egyidejű célirányos aktivizálása nélkül helyzetem reménytelen, küzdelmem hiábavaló lett volna. Észrevettem, ha őszintén, autentikus módon teljes személyiséggel vagyok jelen a táncteremben, ugyanezt váltom ki tanítványaimból is. Ez nem megy konfliktusok és azok feldolgozása nélkül – de megéri.

Saját iskolás tapasztalataim, közoktatási vagy reál-területen működő pedagógus kollégáim beszámolóit a konferenciákon, magánbeszélgetéseken arra utalnak, hogy az oktatás és a nevelés kettéválasztása bármely iskolai formában erőltetett, káros és lehetetlen, ám a művész- és a művészet általi képzésben különösen szembetűnően abszurd. Törekvésem és a mellettem felnevelődő és sokszor munkatársként is mellettem kitartó kollégák törekvése az, hogy a tudásanyag belső arányai, a tudásátadás módszereinek arányai, valamint a személyiségfejlesztő munka belső arányai harmonikusak, sikeresek legyenek

Melyek azok a legfontosabb elvek, gondolatok, melyek az iskola továbbfejlődését mozgatják?

Művészeti műhely – iskola

Ha az ismeretátadás csak (az egyik) eszköz céljaink eléréséhez, a komplex szemé-